Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
NICHOLAS EMILIOU
föredraget den 24 februari 2022 [1]

Mål C-110/21 P

Universität Bremen
mot

Genomförandeorganet för forskning (REA)

”Överklagande – Artikel 19 i stadgan för Europeiska unionens domstol – Icke privilegierade sökandes företrädare vid direkt talan – Band mellan företrädaren och den företrädda parten som uppenbart påverkar företrädarens förmåga att företräda parten vid unionsdomstolarna – En universitetslärare som företrädare – Universitetslärare vid det sökande universitetet som har varit involverad i den fråga som rättstvisten gäller – Möjlighet att avhjälpa en brist i företrädandet – Rätt att få sin sak prövad i domstol – Begränsningar”

I. Inledning

1. Universität Bremen (nedan kallat universitetet i Bremen eller universitetet, Tyskland) väckte talan vid tribunalen om ogiltigförklaring av ett beslut genom vilket Genomförandeorganet för forskning (REA) hade avslagit dess ansökan om finansiering av ett projekt. Tribunalen avvisade talan, eftersom den fann att universitetets företrädare, en professor vid universitetet med särskilt ansvar för genomförandet av projektet i fråga, inte uppfyllde den skyldighet att vara oberoende som åvilar företrädare för icke privilegierad sökande. [2]

2. I förevarande överklagande har universitetet i Bremen yrkat att domstolen ska upphäva tribunalens beslut och har hävdat att tribunalen gjorde en felaktig rättstillämpning när den tillämpade skyldigheten att vara oberoende på universitetets företrädare eller i vart fall när den inte tillät att universitetet utsåg en annan företrädare.

3. Företrädares oberoende i förfaranden vid domstolen eller tribunalen är inte en ny fråga. Skyldigheten att vara oberoende har i unionsdomstolarnas rättspraxis utvecklats så att den är tillämplig på *advokater* som uppträder inför dem. I detta sammanhang har domstolen nyligen specificerat att advokatens skyldighet att vara oberoende förutsätter att advokaten inte har några sådana band till den företrädda parten som *uppenbart påverkar* advokatens förmåga att tillvarata partens intressen på bästa sätt. [3]

[1] Originalspråk: engelska.

[2] Beslut av den 16 december 2020, Universität Bremen/REA (T-660/19, ej publicerat, EU:T:2020:633) (nedan kallat det överklagade beslutet).

[3] Dom av den 4 februari 2020, Uniwersytet Wrocławski och Polen/REA (C-515/17 P och C-561/17 P, EU:C:2020:73, punkt 64) (nedan kallad domen Uniwersytet Wrocławski).

4. I det överklagade beslutet tillämpade tribunalen kravet på oberoende på en *universitetslärare*. Förevarande mål avser snävt tolkat frågan huruvida en universitetslärare får företräda sitt universitet vid unionsdomstolarna och specifikt huruvida han eller hon får göra det när vederbörande har varit involverad som samordnare och chef för det vetenskapsprojekt som REA avslagit. Ur ett bredare perspektiv har domstolen i detta mål möjlighet att ännu en gång klargöra de krav som gäller för det obligatoriska företrädandet av icke privilegierade sökande vid unionsdomstolarna.

II. Tillämpliga bestämmelser

5. I artikel 19 i stadgan för Europeiska unionens domstol förskrivs följande:

”Medlemsstaterna och unionens institutioner ska vid domstolen företrädas av ett ombud som utses för varje ärende; ombudet får biträdas av en rådgivare eller av en advokat.

…

Övriga parter ska företrädas av en advokat.

Endast en advokat som är behörig att uppträda inför domstol i någon av medlemsstaterna eller i en annan stat som är part i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet får företräda eller biträda en part vid domstolen.

…

Domstolen ska i enlighet med rättegångsreglerna gentemot de rådgivare och advokater som uppträder inför domstolen ha de befogenheter som domstolar normalt har.

Universitetslärare som är medborgare i medlemsstater vilkas lagstiftning ger dem rätt att företräda part inför domstol ska vid domstolen ha samma rättigheter som enligt denna artikel tillkommer advokater.”

6. I artikel 21 andra stycket i nämnda stadga anges följande: ”Ansökan ska i förekommande fall åtföljas av den rättsakt som begärs ogiltigförklarad eller, i fall enligt artikel 265 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, av skriftligt bevis om dagen för den anmodan som avses i nämnda artiklar. Om ansökan inte åtföljs av dessa handlingar, ska justitiesekreteraren anmoda vederbörande att inom skälig tid inge dem; dock får talan inte avvisas på den grund att dessa handlingar inkommit först efter det att tiden för att väcka talan har gått ut.”

7. I artikel 53 i domstolens stadga anges att ”[a]vdelning III ska tillämpas på förfarandet vid tribunalen”. Artikel 19 ingår i denna avdelning i stadgan.

8. Artikel 51 i tribunalens rättegångsregler har rubriken ”Skyldighet att låta sig företrädas” och har följande lydelse:

”1. En rättegångsdeltagare ska företrädas av ett ombud eller en advokat enligt villkoren i artikel 19 i stadgan.

2. En advokat som företräder eller biträder en rättegångsdeltagare ska till kansliet ge in en handling, av vilken framgår att han eller hon är behörig att uppträda inför domstol i någon av medlemsstaterna eller i en annan stat som är part i EES-avtalet.

3. Advokater ska till kansliet ge in en fullmakt från den rättegångsdeltagare som de företräder, om deltagaren är en privaträttslig juridisk person.

4. Om de handlingar som avses i punkterna 2 och 3 inte ges in, ska justitiesekreteraren fastställa en skälig frist för den berörda rättegångsdeltagaren inom vilken denne ska ge in handlingarna. Löper fristen ut utan att handlingarna har inkommit, ska tribunalen besluta huruvida underlåtelsen att iaktta detta formkrav utgör hinder mot att ta upp talan till prövning respektive mot att beakta den aktuella inlagan.”

9. Avsnitt 2 i kapitel 1 i avdelning III i tribunalens rättegångsregler handlar om ”Rättigheter och skyldigheter för rättegångsdeltagarnas företrädare”. Detta avsnitt innehåller artiklarna 52–56.

10. Artikel 55 i dessa rättegångsregler handlar om ”Avstängning”. Den har följande lydelse:

”1. Om tribunalen anser att ett ombuds, i den mening som avses i artikel 19 i stadgan, en rådgivares eller en advokats uppträdande gentemot tribunalen är oförenligt med tribunalens värdighet eller med kraven på god rättskipning, eller att ombudet, rådgivaren eller advokaten missbrukar sina befogenheter, ska tribunalen underrätta den berörde om detta. Tribunalen får underrätta de myndigheter under vars tillsyn den berörde står om detta. En kopia av skrivelsen till dessa myndigheter ska översändas till den berörde.

2. Av samma skäl får tribunalen när som helst, efter att ha hört vederbörande, genom särskilt uppsatt beslut som är motiverat avstänga ett ombud, i den mening som avses i artikel 19 i stadgan, en rådgivare eller en advokat från förfarandet. Ett sådant beslut ska gälla omedelbart.

3. När ett ombud, i den mening som avses i artikel 19 i stadgan, en rådgivare eller en advokat har avstängts från förfarandet, ska detta uppskjutas för en tid som bestäms av ordföranden, så att den rättegångsdeltagare som berörs ges möjlighet att utse ett annat ombud eller en annan rådgivare eller advokat.

4. Beslut enligt denna artikel får upphävas.”

11. I artikel 56 i tribunalens rättegångsregler anges att avsnitt 2 i kapitel 1 i avdelning III i rättegångsreglerna är tillämpligt på ”de universitetslärare som avses i artikel 19 sjunde stycket i stadgan”.

III. Det överklagade beslutet

12. Den 25 september 2019 väckte universitetet i Bremen talan vid tribunalen med yrkande om ogiltigförklaring av REA:s beslut Ares (2019) 4590599 av den 16 juli 2019 om att avslå det förslag som detta universitet hade lämnat in som svar på inbjudan att lämna förslag H2020-SC6-Governance-2019 (nedan kallat det omtvistade beslutet).

13. REA framställde en invändning om rättegångshinder och anförde att företrädaren för universitetet i Bremen inte var en oberoende tredje man, eftersom han var anställd som professor vid detta universitet. Enligt REA var det tydligt att han inte var opartisk i förhållande till den fråga som rättstvisten gällde, eftersom han hade förberett och presenterat den ifrågavarande ansökan om finansiering och skulle samordna och leda projektet och skulle anförtros viktiga arbetsuppgifter i det sammanhanget.

14. Universitetet i Bremen hävdade att dess företrädare inte hade något personligt ekonomiskt intresse i frågan och inte på något sätt stod i ett beroendeförhållande till universitetet. Universitetet förklarade också att företrädandet endast utgjorde en bisyssla för universitetsläraren. Vidare fanns det enligt universitetet i Bremen inget som tydde på att bandet mellan universitetet och dess företrädare uppenbart påverkade den sistnämndes förmåga att företräda det. Den omständigheten att företrädaren var samordnare av projektet visade endast att han hade ett vetenskapligt intresse som var i linje med universitetets intresse. Även om dess företrädare inte tilläts uppträda inför domstol hävdade universitetet i Bremen att ett fastställande av att talan som en direkt konsekvens skulle avvisas var oförenligt med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan om de grundläggande rättigheterna).

15. Tribunalen biföll i enlighet med artikel 126 i sina rättegångsregler den invändning om rättegångshinder som hade framställts av REA, avvisade talan som uppenbart ogrundad enligt artikel 19.3 och 19.4 i stadgan och artikel 51.1 i rättegångsreglerna. Tribunalen beslutade också att universitetet i Bremen skulle bära sina rättegångskostnader och ersätta REA:s rättegångskostnader.

16. I det överklagade beslutet erinrade tribunalen om rättspraxisen avseende villkoren för att advokater ska få företräda icke privilegierade parter vid unionsdomstolarna. Med hänvisning till denna rättspraxis erinrade den om skyldigheten att vara oberoende, vilken impliceras i det självständiga begreppet ”advokat” i den mening som avses i artikel 19 tredje stycket i domstolens stadga. Denna skyldighet definieras inte bara positivt (genom hänvisning till yrkesetiska regler), utan även negativt (genom avsaknaden av ett anställningsförhållande). Den erinrade även om de olika scenarier i vilka företrädandet av en juridisk person vid unionsdomstolarna inte har tillåtits på grund av företrädarens utövande av betydande administrativa och ekonomiska befogenheter inom den företrädda parten. [4]

17. *In casu* påpekade tribunalen att företrädaren för universitetet i Bremen förutom att vara anställd av universitetet på basen av en offentligrättslig relation fastställd enligt lag även hade förberett och presenterat den ifrågavarande ansökan om finansiering samt var samordnare och chef för det avsedda projektet och var anförtrodd viktiga arbetsuppgifter i det sammanhanget. Tribunalen drog av detta slutsatsen att han hade en nära personlig koppling till rättstvisten och ett direkt intresse av dess utgång, vilket äventyrade hans förmåga att fullständigt oberoende och i rättvisans övergripande intresse tillhandahålla det rättsliga bistånd som klienten behövde. [5] Tribunalen tillade att de betydande befogenheter som företrädaren utövade vid universitetet i Bremen äventyrade hans ställning av oberoende tredje man och utgjorde en koppling som uppenbart påverkade hans förmåga att företräda sökanden. [6]

[4] Det överklagade beslutet, punkterna 18–24.

[5] Det överklagade beslutet, punkt 25.

[6] Det överklagade beslutet, punkt 26.

18. Vad gäller argumentet att universitetet i Bremen borde ha getts möjlighet att avhjälpa bristen i företrädandet konstaterade tribunalen att en sådan brist inte tillhör de brister som kan avhjälpas.[7]

IV. Förfarandet vid domstolen

19. Universitetet i Bremen har yrkat att domstolen ska upphäva det överklagade beslutet, återförvisa målet till tribunalen för prövning i sak och fastställa att universitetsläraren med giltig verkan kan företräda universitetet och, i andra hand, ska fastställa att universitetet i Bremen har rätt att fortsätta förfarandet med en advokat som uppfyller villkoren i artikel 19 tredje och fjärde stycket i domstolens stadga. Vidare har universitetet yrkat att domstolen ska besluta att låta frågan om rättegångskostnaderna anstå och har gjort gällande att det inte ska bära de rättegångskostnader som har uppkommit hittills i förfarandet eller i vart fall inte de som har uppkommit för REA. Universitetet har dessutom yrkat att de kostnader som det betalade till REA för förfarandet vid tribunalen ska återbetalas till det. Universitetet i Bremen har också anmodat domstolen att hjälpa de båda parterna att nå en uppgörelse.

20. REA har i sin svarsskrivelse yrkat att domstolen ska ogilla överklagandet och förplikta universitetet i Bremen att ersätta rättegångskostnaderna både i förfarandet vid tribunalen och i förevarande mål om överklagande.

21. Universitetet i Bremen har anfört två grunder till stöd för sitt överklagande. Som första grund har det gjort gällande att artikel 19 i domstolens stadga har åsidosatts. Den andra grunden avser åsidosättande av artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna och artikel 6.1 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna (nedan kallad Europakonventionen).

22. Genom sin första grund för överklagandet har universitetet i Bremen gjort gällande att tribunalen gjorde en felaktig tolkning av artikel 19 i domstolens stadga. Till stöd för denna grund har universitetet huvudsakligen anfört tre argument som kan sammanfattas på följande sätt.

23. Universitetet i Bremen har för det första hävdat att eftersom det är ett offentligt universitet är det en förlängning av en medlemsstat och är därför en privilegierad sökande enligt artikel 19 första stycket i domstolens stadga. Det har tillagt att eftersom det är ett offentligt universitet, är det en fördel att företrädas av en av dess egna lärare som är insatt i frågan.

24. Universitetet i Bremen har för det andra gjort gällande att universitetslärare inte omfattas av den skyldighet att vara oberoende som impliceras i det självständiga begreppet ”advokat” i den mening som avses i artikel 19 tredje stycket i domstolens stadga. Detta beror på att universitetslärare *de lege* uppfyller de nödvändiga garantier som annars avkrävs advokater. Företrädandet ingår inte i tjänsten och de är inte ekonomiskt beroende av verksamheten som företrädare. Företrädandet utgör således en bisyssla och det är därför mycket mindre sannolikt att en intressekonflikt uppkommer. Universitetet har även gjort gällande att enligt artikel 19 sjunde stycket i domstolens stadga ska universitetslärares förmåga att företräda part inför domstol, inbegripet frågan om intressekonflikter, bedömas endast i enlighet med nationell rätt. Universitetet har med hänvisning till 67 § i Verwaltungsgerichtsordnung (den tyska förvaltningsprocesslagen) hävdat att dess företrädare hade rätt att företräda universitetet, eftersom han inte hindrades av någon betydande intressekonflikt, vilket i vart fall endast kan påverka yrkesansvaret, men inte förmågan att företräda universitetet inför domstol eller huruvida talan kan tas upp till prövning.

[7] Det överklagade beslutet, punkt 40.

25. Universitetet i Bremen har slutligen, för det fallet att domstolen skulle konstatera att skyldigheten att vara oberoende gäller universitetsläraren i fråga, hävdat att domstolen genom ett undantag bör låta honom företräda universitetet. Universitetet har gjort gällande att det har rätt att åberopa berättigade förväntningar med hänsyn till den tydliga ordalydelsen i artikel 19 sjunde stycket i domstolens stadga, som gör att tillämpningen av skyldigheten att vara oberoende på universitetslärare var mycket oväntad.

26. REA har i sin svarsskrivelse hävdat att den omständigheten att universitetet i Bremen utgör en del av delstaten Bremen inte innebär att det ska likställas med Förbundsrepubliken Tyskland, eftersom domstolens praxis hindrar att regioner betraktas som privilegierade sökande.

27. REA har vidare gjort gällande att universitetslärare inte åtnjuter en förmånligare ställning jämfört med advokater. Universitetet i Bremen har i sina argument inte beaktat den omständigheten att enligt artikel 19 första och andra stycket i domstolens stadga kan endast privilegierade sökande företrädas av sina egna anställda eller sina egna tjänstemän.

28. REA har i detta sammanhang hävdat att den rättspraxis som utvecklats med avseende på artikel 19 tredje stycket i domstolens stadga är tillämplig på universitetslärare, vilka, när de företräder en part inför unionsdomstolarna, är i samma situation som en advokat. Förenlighet med nationell rätt är således inte ett tillräckligt villkor för att konstatera att en viss universitetslärare får företräda en given part inför unionsdomstolarna, eftersom en universitetslärare också måste vara oberoende, på samma sätt som en advokat måste vara. Vidare är den omständigheten att universitetsläraren i fråga inte är ekonomiskt beroende av företrädandet irrelevant, eftersom tribunalen konstaterade att han är personligen involverad i projektet.

29. De argument som har anförts för att visa att företrädaren i fråga enligt tysk rätt har förmåga att uppträda inför domstol utgör dessutom, enligt REA, irrelevanta faktiska omständigheter som för första gången har anförts i överklagandet.

30. Slutligen anser REA att universitetet i Bremen inte kan åberopa skydd för berättigade förväntningar, eftersom det inte har visat att det föreligger exceptionella omständigheter under vilka ett sådant skydd är tillämpligt.

31. Genom sin andra grund för överklagandet, vilken har anförts i andra hand, har universitetet i Bremen gjort gällande att tribunalen åsidosatte dess rätt att yttra sig, vilken fastställs i artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna och artikel 6 i Europakonventionen, när den inte informerade universitetet om den omständigheten att det påstådda felet i företrädandet skulle komma att leda till att talan inte kunde tas upp till prövning och när den inte gav universitetet möjlighet att utse en annan företrädare. Universitet har hävdat att tribunalen borde ha prövat frågan inte endast mot bakgrund av sina rättegångsregler utan också med vederbörligt beaktande av den grundläggande rätten att yttra sig. Universitetet har i detta sammanhang hänvisat till förslag till avgörande av generaladvokaten Bobek i de förenade målen Uniwersytet Wrocławski och Polen/REA. [8]

32. Universitetet i Bremen har tillagt att fastställandet av att talan skulle avvisas på grund av avsaknad av lämplig företrädare strider mot proportionalitetsprincipen, eftersom syftet att säkerställa en god rättskipning kunde uppnås genom mindre tvingande metoder. Universitetet i

[8] C-515/17 P och C-561/17 P, EU:C:2019:774 (nedan kallat förslaget till avgörande i målet Uniwersytet Wrocławski).

Bremen har påpekat de negativa verkningar som nämnda fastställande hade för såväl universitetet som dess företrädare. Det har påpekat att det har förpliktats att ersätta REA:s rättegångskostnader om 12 000 euro medan företrädaren riskerar regresskrav från universitetet.

33. Universitetet i Bremen har slutligen gjort gällande att om det inte tillåts åberopa berättigade förväntningar på basen av ordalydelsen i artikel 19 sjunde stycket i domstolens stadga, kräver rättsstatsprincipen att det erhåller en varning om att denna bestämmelse ska tolkas på ett sätt som strider mot dess ordalydelse och att det ges möjlighet att fortsätta förfarandet med en advokat som uppfyller skyldigheten att vara oberoende.

34. REA har i sin svarsskrivelse bestritt påståendet om åsidosättande av artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna och artikel 6.1 i Europakonventionen. REA har påpekat att tribunalen konstaterade att det inte var nödvändigt att varna sökanden, eftersom felaktigheten i företrädandet inte kunde avhjälpas. Enligt REA är det därför uteslutet att rätten till ett effektivt rättsmedel har åsidosatts.

35. REA har också gjort gällande att universitetet i Bremen inte har visat att restriktionen i fråga inte syftar till ett legitimt mål, är oproportionerlig eller påverkar det väsentliga innehållet i rätten till ett effektivt rättsmedel.

V. Bedömning

36. Vad gäller de yrkanden som universitetet i Bremen har framställt, vilka sammanfattas i punkt 19 ovan, ska det påpekas att enligt artikel 61 första stycket i domstolens stadga kan domstolen när den avgör ett överklagande utöva sin behörighet genom att upphäva tribunalens respektive avgörande, om överklagandet är välgrundat, samt återförvisa målet till tribunalen eller själv slutligt avgöra målet, om detta är färdigt för avgörande. Som REA har gjort gällande kan domstolen inte på yrkande av klaganden meddela fastställelsedomar rörande dennes företrädare. Vad gäller klagandens begäran om underlättandet av en uppgörelse ska det, utan att det påverkar frågan om huruvida domstolen kan avgöra denna fråga,[9] påpekas att REA under alla omständigheter har tillbakavisat att en uppgörelse skulle kunna nås. Bedömningen måste följaktligen fokuseras på yrkandet om upphävande av det överklagade beslutet.

37. Det ska erinras om att universitetet i Bremen genom sin första grund för överklagandet har gjort gällande att tribunalen gjorde en felaktig tolkning av artikel 19 i domstolens stadga. Genom sin andra grund för överklagandet har universitetet gjort gällande att rätten att få sin sak prövad i domstol, vilken fastställs i artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, har åsidosatts.

38. Av nedan angivna skäl anser jag att den första grunden för överklagandet delvis ska godtas. I det överklagade beslutet gjorde tribunalen sig nämligen skyldig till felaktig rättstillämpning genom att inte korrekt tolka den skyldighet att vara oberoende som företrädare som uppträder inför unionsdomstolarna måste iaktta (A). För det fallet att domstolen inte skulle instämma på denna punkt utan beslutar att även pröva den andra grunden för överklagandet, anser jag att även den grunden ska godtas. Fastställandet av att talan inte kunde tas upp till prövning som en automatisk följd av konstaterandet att företrädaren inte uppfyllde kraven i artikel 19 i domstolens stadga utgör en begränsning av rätten att få sin sak prövad inför dessa domstolar som inte uppfyller proportionalitetskriteriet (B).

[9] Se, analogt, dom av den 11 juli 2019, kommissionen/Italien (Egna medel – Återkrav av en tullskuld) (C-304/18, ej publicerad, EU:C:2019:601, punkt 75).

A. Den första grunden för överklagandet: Påståendet om en felaktig tolkning av artikel 19 i domstolens stadga

39. Vid bedömningen av den första grunden för överklagandet kommer jag först att behandla klagandens argument att denne ska betraktas som en privilegierad sökande i den mening som avses i artikel 19 första stycket i domstolens stadga (1). Därefter kommer jag att gå in på själva kärnfrågan i denna grund, som är huruvida skyldigheten att vara oberoende är tillämplig på klagandens företrädare, och kommer att dra slutsatsen att även om denna skyldighet faktiskt är tillämplig på företrädaren tolkade tribunalen den felaktigt (2). För fullständighetens skull kommer jag att behandla den tredje delen av den första grunden för överklagandet, genom vilken klaganden har anmodat domstolen att, om skyldigheten att vara oberoende är tillämplig på universitetsläraren i fråga (och han inte uppfyller den), ändå som ett undantag ska tillåta att han företräder klaganden i förevarande mål (3).

1. Huruvida det är möjligt att betrakta universitetet i Bremen som en privilegierad sökande

40. Universitetet i Bremen har hävdat att ett offentligt universitet utgör en förlängning av en medlemsstat, som är en priviligierad sökande. Jag tolkar argumentet så, att det innebär att även sökanden ska anses vara en privilegierad sökande enligt artikel 19 första stycket i domstolens stadga.

41. Av denna bestämmelse följer att privilegierade sökande får företrädas av sina ombud. Om universitetet i Bremen således skulle anses vara en privilegierad sökande, skulle den skyldighet att låta sig företrädas av ”en oberoende advokat” som följer av artikel 19 tredje stycket i domstolens stadga (eller av en universitetslärare, som det föreskrivs i sjunde stycket i samma artikel) inte vara tillämplig på det.

42. Som REA har påpekat kan universitetet i Bremen emellertid inte betraktas som en privilegierad sökande även om det skulle konstateras att det utgör en del av delstaten Bremen, eftersom regionala eller lokala organ enligt domstolens fasta praxis inte anses vara privilegierade sökande [10] och skyldigheten att låta sig företrädas därför är tillämplig på dem. [11]

43. Jag anser följaktligen att det är uppenbart att överklagandet inte kan bifallas såvitt avser den första delen av den första grunden för överklagandet.

2. Tillämpligheten och omfattningen av skyldigheten att vara oberoende

44. Vid bedömningen av själva kärnfrågan i den första grunden för överklagandet kommer jag att erinra om de klargöranden som domstolen tillhandahöll i domen Uniwersytet Wrocławski beträffande den situationen att en icke privilegierade sökande företräds av en *advokat* som inte kan anses uppfylla den skyldighet att vara oberoende som följer av artikel 19 tredje stycket i domstolens stadga (a). I den mån som denna skyldighet syftar till att säkerställa en god rättskipning och framför allt till att säkerställa att de företrädda parternas intressen iakttas kommer jag att dra slutsatsen att som tribunalen fastslog i det överklagade beslutet bör denna

[10] Se dom av den 3 december 2020, Région de Bruxelles-Capitale/kommissionen (C-352/19 P, EU:C:2020:978, punkt 18 och där angiven rättspraxis).

[11] Se domstolens beslut av den 20 februari 2008, Comunidad Autónoma de Valencia – Generalidad Valenciana/kommissionen (C-363/06 P, ej publicerat, EU:C:2008:99), och tribunalens beslut av den 14 november 2016, Dimos Athinaion/kommissionen (T-360/16, ej publicerat, EU:T:2016:694).

skyldighet tillämpas även när icke privilegierade sökande företräds av en *universitetslärare* i enlighet med *sjunde* stycket i samma bestämmelse (b). Jag kommer därefter att konstatera att som domstolen har fastslagit måste sökandens val av företrädare begränsas endast i sådana situationer där förmågan att tillvarata sökandens intressen *uppenbart påverkas* (c). Jag kommer därvid att dra slutsatsen att tribunalen gjorde fel när den tillämpade detta kriterium i det överklagade beslutet (d).

a) Domen Uniwersytet Wrocławski

45. Domen Uniwersytet Wrocławski utgör en fortsättning på en ganska omfattande rättspraxis avseende tolkningen av artikel 19 tredje och fjärde styckena i domstolens stadga, i vilka det fastställs en skyldighet för icke privilegierade sökande att företrädas av en ”advokat” i förfaranden vid unionsdomstolarna. [12]

46. Av ovannämnda rättspraxis följer att en sådan ”advokat” måste uppfylla två villkor. Han eller hon måste, enligt artikel 19 fjärde stycket i domstolens stadga, vara ”behörig att uppträda inför domstol i någon av medlemsstaterna …” Detta villkor prövas i enlighet med nationell rätt. Vidare ska begreppet ”advokat” i artikel 19 tredje stycket i domstolens stadga förstås som ett självständigt unionsrättsligt begrepp som innebär en skyldighet för denna advokat att vara oberoende, såsom tribunalen korrekt erinrade om i det överklagade beslutet. [13]

47. Skyldigheten att vara oberoende utvecklades först i unionsdomstolarnas praxis i syfte att definiera advokatsekretessens räckvidd och på så sätt identifiera vilka av de handlingar som har beslagtagits av kommissionen som ska omfattas av advokatsekretessen. [14] Den har därefter börjat tillämpas i samband med artikel 19 i domstolens stadga, i syfte att bedöma huruvida företrädare för icke privilegierade sökande kan godkännas och huruvida talan kan tas upp till prövning. [15]

48. I domen Uniwersytet Wrocławski förtydligade domstolen omfattningen av den prövning som unionsdomstolarna ska utföra vid bedömningen av huruvida en viss företrädare uppfyller skyldigheten att vara oberoende.

49. Även om domstolen i det sammanhanget erinrade om sin tidigare rättspraxis, enligt vilken advokatens skyldighet att vara oberoende utesluter möjligheten för icke privilegierade sökande att företrädas av advokater som är kopplade till dem på ett visst sätt, tillade den att en advokats skyldighet att vara oberoende inte omfattar ”samtliga band som en advokat kan ha med klienten”, utan endast sådana band ”som uppenbart påverkar advokatens förmåga att utföra sitt uppdrag som försvarare för att tillvarata klientens intressen på bästa sätt”. [16]

[12] Enligt artikel 97.3 i domstolens rättegångsregler gäller denna skyldighet inte i förfaranden för förhandsavgörande.

[13] Det överklagade beslutet, punkterna 18 och 19. Se även domen Uniwersytet Wrocławski, punkterna 55–57 och där angiven rättspraxis.

[14] Dom av den 18 maj 1982, AM&S Europe/kommissionen (155/79, EU:C:1982:157), och dom av den 14 september 2010, Akzo Nobel Chemicals och Akcros Chemicals/kommissionen (C-550/07 P, EU:C:2010:512).

[15] De olika linjerna i den relevanta rättspraxisen har analyserats i förslaget till avgörande i målet Uniwersytet Wrocławski, punkt 37 och följande punkter.

[16] Domen Uniwersytet Wrocławski, punkt 64.

50. Mot den bakgrunden konstaterade domstolen i domen Uniwersytet Wrocławski att i motsats till vad tribunalen hade fastslagit i det målet [17] var en sådan påverkan inte uppenbar när det sökande universitetet företräddes av en advokat som också höll lektioner vid universitetet på basen av ett avtal om undervisning. Domstolen betonade därvid att företrädaren inte företrädde universitetet i Wrocław inom ramen för en underordnad ställning. [18]

b) Är skyldigheten att vara oberoende tillämplig på universitetslärare?

51. Vid bedömningen av de argument som har anförts inom ramen för den första grunden för överklagandet måste det undersökas huruvida skyldigheten att vara oberoende, såsom den har utvecklats i rättspraxisen avseende begreppet ”advokat” i den mening som avses i artikel 19 tredje stycket i domstolens stadga, också är tillämplig på *universitetslärare*, vilkas rätt att företräda en part inför domstol fastställs i sjunde stycket i samma bestämmelse.

52. Medan REA har gjort gällande att skyldigheten att vara oberoende också är tillämplig på universitetslärare som företräder en part, har universitetet i Bremen bestritt detta och har hävdat att när det gäller universitetslärare ska förmågan att företräda en part vid unionsdomstolarna enbart tolkas i enlighet med nationell rätt. Universitetet har förklarat att den särskilda ställning som universitetslärare åtnjuter enligt tysk rätt gör att kriteriet avseende oberoende är irrelevant.

53. I syfte att bedöma detta argument är det viktigt att klargöra vad som avses med skyldigheten för en advokat att vara oberoende i allmänhet och, vilket är viktigare, i det särskilda sammanhang då de företräder en part vid unionsdomstolarna.

54. Det hänvisas ofta till begreppet ”oberoende” som en nyckelegenskap hos advokatyrket som sådant. [19] Även om begreppets exakta innehåll kan förstås olika i olika rättsordningar, särskilt beroende på uppfattningen om advokatens roll i det bredare rättskipningssammanhanget, förefaller det att ses som en grundläggande egenskap som ligger till grund för utövandet av detta självreglerande yrke och som kräver att tillhandahållandet av juridisk rådgivning sker med iakttagande av vissa yrkesnormer och är fritt från yttre påtryckningar eller partiskhet som följer av advokatens egna intressen eller tredje mans intressen. [20] Enligt allmän uppfattning ska juridisk rådgivning tillhandahållas så, att den företrädda partens intressen tillvaratas på bästa sätt, [21] Advokatens oberoende innebär emellertid en möjlig skyldighet för advokaten att vägra att följa vissa instruktioner där det skulle strida mot lagstadgade eller etiska regler att följa dem.

55. Detta är inte överväganden som är relevanta med avseende på universitetslärare när de uppträder som sådana, av det enkla skälet att deras yrke av ganska uppenbara skäl fullständigt skiljer sig från advokatyrket.

[17] Beslut av den 13 juni 2017, Uniwersytet Wrocławski/REA (T-137/16, ej publicerat, EU:T:2017:407).

[18] Domen Uniwersytet Wrocławski, punkt 66.

[19] Förslag till avgörande i målet Uniwersytet Wrocławski, punkt 35.

[20] Se *Charter of core principles of the European legal profession & Code of conduct for European lawyers*, Rådet för advokatsamfunden i Europeiska unionen, 2019, s. 12, punkt 2.1.

[21] Ibid., s. 13, punkt 2.7. Se, emellertid, dom av den 10 mars 2021, An Bord Pleanála (C-739/19, EU:C:2021:185, punkt 29 jämförd med punkt 16), i vilken domstolen framhävde den särskilda uppgift som advokater som uppträder inför irländsk domstol har ”att förse de irländska domstolarna med den juridiska utredning som är nödvändig för att förfarandet ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt”, vilket även kan inbegrip att identifiera ”omständigheter [som är] ofördelaktiga för den talan som förs av advokaten”.

56. Av detta skäl kan det verka frestande att anse att domstolens praxis avseende den skyldighet att vara oberoende som åvilar advokater i den mening som avses i artikel 19 tredje stycket i domstolens stadga inte är relevant när det gäller universitetslärare.

57. Enligt min mening är detta emellertid inte det rätta sättet att ta sig an problemet, eftersom en universitetslärare under omständigheter där han eller hon uppträder inför unionsdomstolarna inte är där för att hålla en lektion, utan för att företräda en klient på samma sätt som en advokat gör.

58. När en universitetslärare väl börjar uppträda som företrädare inför unionsdomstolarna får denne således samma ställning som en advokat, i den mån båda uppträder i samma roll, det vill säga företräder icke privilegierade parter. Som REA har gjort gällande speglas detta i ordalydelsen i artikel 19 sjunde stycket i domstolens stadga, där det anges att universitetslärare ska ha samma rättigheter (och underförstått, ska det tilläggas, samma skyldigheter) som de som i detta sammanhang tillkommer ”advokater” i den mening som avses i artikel 19 tredje stycket i domstolens stadga.

59. Jag erkänner helt och fullt att möjligheten för en universitetslärare att faktiskt träda in i rollen som företrädare kan vara ett uttryck för en särskild ställning som han eller hon kan åtnjuta enligt nationell rätt. Även om det kanske inte är så vanligt, kan nationell rätt faktiskt underlätta för universitetslärare att få medlemskap i advokatsamfundet [22] eller till och med ge dem en direkt möjlighet att företräda parter, såsom förefaller vara fallet i Tyskland. Men sådana särdrag i nationell rätt vad gäller möjligheten att uppträda som företrädare är irrelevanta när det gäller att bedöma skyldigheten att vara oberoende, vilken företrädare, inbegripet universitetslärare som enligt nationell rätt tillåts uppträda som företrädare, måste uppfylla när de uppträder inför unionsdomstolarna. Som det har angetts ovan beror detta på att skyldigheten att vara oberoende är knuten till deras funktion vid unionsdomstolarna.

60. Som jag kommer att förklara närmare nedan utövar unionsdomstolarna, vid kontrollen av huruvida en given företrädare uppfyller skyldigheten att vara oberoende, en kompletterande och extraordinär prövning, som syftar till att garantera god rättskipning och i synnerhet klagandenas rättigheter som följer av artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna. Eftersom denna prövning fokuseras just på de företrädda parternas rättigheter i förfaranden vid unionsdomstolarna, ser jag inget principskäl till varför denna prövning inte skulle utföras med avseende på universitetslärare som uppträder som företrädare.

61. Den nyckelfråga som kvarstår är emellertid exakt vilken omfattning en sådan prövning ska ha. Det är den frågan jag nu kommer att behandla.

c) Kriteriet ”uppenbart påverkar”

62. Som det påpekas i punkt 48 ovan klargjorde domstolen i domen Uniwersytet Wrocławski att skyldigheten att vara oberoende ska förstås så, att det inte finns några band ”som uppenbart påverkar [företrädarens] förmåga att utföra sitt uppdrag som försvarare för att tillvarata klientens intressen på bästa sätt”. [23]

[22] Detta förefaller att vara fallet i fransk lagstiftning, som ur en annan aspekt diskuterades i domen av den 17 december 2020, Onofrei (C-218/19, EU:C:2020:1034) Se förslag till avgörande av generaladvokat Bobek i målet Conseil de l 'ordre des avocats au barreau de Paris och Bâtonnier de l'ordre des avocats au barreau de Paris, C-218/19 (EU:C:2020:716), punkt 4..

[23] Domen Uniwersytet Wrocławski, punkt 64.

63. Det finns olika slag av skada som kan uppkomma som ett resultat av att man valt en specifik företrädare. Av domen Uniwersytet Wrocławski framgår att den skada som är relevant vid bedömningen av skyldigheten att vara oberoende, vilken följer av artikel 19 tredje stycket i domstolens stadga, inte är vilken skada som helst som kan uppkomma som en följd av ett (möjligen dåligt) val av advokat, utan en uppenbar skada som orsakas eller kan orsakas av vissa kopplingar mellan företrädaren och den företrädda parten.

64. Mer specifikt bekräftade domstolen att skyldigheten att vara oberoende inte kan uppfyllas av anställda advokater, [24] eftersom deras uppfattning, som det följer av relevant rättspraxis, kan ”i alla fall till en del, påverkas av deras arbetsmiljö”. [25] Detta scenario omfattar således den aspekt av skyldigheten att vara oberoende som påpekas i punkt 54 ovan och som avser den möjliga skyldigheten att vägra att följa vissa instruktioner, när dessa strider mot tillämpliga lagstadgade eller etiska regler. Förekomsten av parallella skyldigheter för en företrädare, såsom de som följer av ett anställningsförhållande, kan faktiskt hindra företrädaren från att effektivt uppfylla skyldigheten att vara oberoende och således påverka den juridiska rådgivningens kvalitet.

65. Med detta sagt kan underlåtenhet att uppfylla skyldigheten att vara oberoende inträffa också i andra situationer. Detta är typiskt fallet när det med hänsyn till föremålet för tvisten finns ett band mellan företrädaren och den företrädda parten som gör att försvaret av den företrädda partens rättigheter de facto är skenbart, eftersom företrädaren eftersträvar andra intressen än klientens.

66. Det var enligt min mening sådana överväganden som föranledde domstolen att i domen Trasta Komecbanka [26] underkänna det alltför överseende synsätt som tribunalen hade antagit, [27] när den sistnämnda godtog de verkningar som återkallandet av en fullmakt hade enligt nationell rätt, trots att detta återkallande gjordes av den sökande bankens likvidator, som uppträdde som företrädare i en situation där det förelåg en intressekonflikt. Domstolen påpekade den omständigheten att likvidatorn hade utsetts av ett nationellt organ som hade deltagit i det förfarande som ledde fram till återkallandet av bankens verksamhetstillstånd och således dess likvidation. Efter att ha övervägt kopplingen mellan det nationella organ som hade utsett likvidatorn och den sistnämnde konstaterade domstolen att det fanns en risk för att likvidatorn kunde undvika att vid unionsdomstolarna ifrågasätta den rättsakt som orsakat den företrädda partens likvidation, med beaktande av att en eventuell ogiltigförklaring av den berörda rättsakten skulle kunna leda till att likvidatorn avsattes från sitt uppdrag. [28]

67. När domstolen i domen Uniwersytet Wrocławski hänvisade till begreppet ”uppenbart påverkar” företrädarens förmåga, avsåg den på liknande sätt uppenbara situationer där det inte råder någon tvekan om att företrädaren inte handlar i klientens intresse, utan handlar *mot* dennes intressen, eller i vart fall i realiteten försvarar andra intressen. Detta är typiskt fallet när advokaten på basen av förhållandet med klienten är i en sådan ställning att han eller hon kan skaffa sig ekonomisk vinning på kundens bekostnad, på annat sätt kan uppträda så att klienten missgynnas eller kan använda information om klienten för att gynna tredje man. När ett sådant tydligt scenario inte föreligger är och bör standardpremissen dock vara att valet av advokat framför allt är en fråga om avtalsfrihet och förtroende.

[24] Domen Uniwersytet Wrocławski, punkt 63.

[25] Dom av den 6 september 2012, Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej/kommissionen (C-422/11 P och C-423/11 P, EU:C:2012:553, punkt 25) (nedan kallad domen Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej).

[26] Dom av den 5 november 2019, ECB m.fl./Trasta Komercbanka m.fl. (C-663/17 P, C-665/17 P och C-669/17 P, EU:C:2019:923).

[27] Beslut av den 12 september 2017, Fursin m.fl./ECB (T-247/16, ej publicerat, EU:T:2017:623).

[28] Dom av den 5 november 2019, ECB m.fl./Trasta Komercbanka m.fl. (C-663/17 P, C-665/17 P och C-669/17 P, EU:C:2019:923, punkterna 60–62).

68. För att illustrera den åtskillnad som ska göras i detta sammanhang tillåts det sannolikt inte att en part i ett arvsförfarande företräds av en nära släkting som råkar vara advokat, och detta på grund av den intressekonflikt som kan uppkomma, om både advokaten och den företrädda parten är möjliga arvtagare. Det kan däremot vara oproblematiskt att nämnda släkting väljs som advokat i en tvist med en granne avseende gränsdragningen mellan grannens mark och familjens mark. För att ta ett annat exempel kan en advokat som också råkar vara en nära vän vara ett förnuftigt val i ett arvsförfarande, men detta val blir problematiskt om den nära vännen också råkar äga den omtvistade markbiten. Slutligen är det inte sannolikt att en advokat som äger en minoritetsandel i ett företag kan väljas som advokat i ett förfarande för tvångsinlösen mellan detta företag och minoritetsägarna, medan det knappast är problematiskt om denna advokat företräder företaget i en tvist om produktansvar där talan väckts av tredje man.

69. Även om bedömningen av dessa situationer kan variera beroende på den berörda nationella rättsordningen, är det som spelar roll i samtliga situationer inte endast identifieringen av en viss koppling mellan företrädaren och den företrädda parten, utan också bedömningen av huruvida denna koppling, mot bakgrund av föremålet för tvisten, leder till slutsatsen att företrädaren inte tillvaratar eller inte nödvändigtvis tillvaratar den företrädda partens intressen på bästa sätt.

d) Tillämpning av detta kriterium på förevarande fall

70. När det gäller förevarande fall hänvisade tribunalen till två omständigheter när den konstaterade att universitetets företrädare inte uppfyllde skyldigheten att vara oberoende. Dessa båda omständigheter avser de två olika aspekter av skyldigheten att vara oberoende som nämns i punkterna 64 respektive 65 ovan. Tribunalen påpekade för det första, i punkt 25 i det överklagade beslutet, att företrädaren var anställd av universitetet i Bremen på basen av en offentligrättslig relation fastställd enligt lag (1). I samma punkt påpekade tribunalen, för det andra, att han var personligen involverad i den fråga som rättstvisten gällde (2).

1) Företrädarens ställning som universitetslärare vid universitetet i Bremen

71. Som det redan har angetts påpekade tribunalen att universitetets företrädare var ”anställd” av universitetet ”på basen av en offentligrättslig relation fastställd enligt lag”.[29] I den mån detta påpekande följde direkt efter hänvisningen till domstolens dom i målet Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej i föregående punkt i det överklagade beslutet och eftersom inga ytterligare skäl angavs, förefaller det som om tribunalen inordnade universitetslärarens situation i kategorin (fast) anställda advokater, vilka domstolen faktiskt hade uteslutit att de är oberoende på grund av risken för att deras uppfattning ”i alla fall till en del, påverkas av deras arbetsmiljö”,[30] såsom det har erinrats om ovan.

72. Oavsett de skillnader som kan föreligga mellan den offentligrättsliga anställning som universitetslärare som klagandens företrädare innehar och en fast anställning som advokat, anser jag att tribunalen i det överklagade beslutet underlät att beakta den omständigheten, som universitetet i Bremen hade anfört vid den, att företrädandet inte ingår i de arbetsuppgifter som klagandens företrädare utför i sin kapacitet som universitetslärare. Universitet i Bremen hade

[29] Det överklagade beslutet, punkt 25.

[30] Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, punkt 25.

vidare gjort gällande att företrädandet således inte hade något samband med företrädarens egenskap av universitetslärare, vilken är begränsad till undervisning och forskning, och utfördes utanför ramen för ett eventuellt beroendeförhållande.

73. Jag anser därför att den berörda universitetsläraren, när han accepterade att vara klagandens företrädare, inte gjorde detta på grund av en skyldighet som han hade gentemot universitetet i Bremen i egenskap av en av dess lärare, utan på grund av sitt beslut att åta sig företrädandet utanför sin roll som universitetslärare. I detta avseende skiljer sig hans situation således på ett grundläggande sätt från situationen för anställda advokater när de företräder sina arbetsgivare, i den mån som företrädandet i sådana fall ingår i deras arbetsbeskrivning och arbetsgivaren kan besluta om det.

74. Av detta skäl kan förevarande mål enligt min mening jämföras med det mål som gav upphov till domen Uniwersytet Wrocławski. Det målet avsåg också en företrädare som höll lektioner vid det universitet som han företrädde i förfaranden vid unionsdomstolarna. Det är riktigt att han inte höll lektioner på permanent basis, utan i stället höll lektioner på basen av ett avtal om undervisning. Det skäl som domstolen hänvisade till när den ansåg att skyldigheten att vara oberoende var uppfylld var emellertid att han ”inte tillvaratog universitet i Wrocławs intressen inom ramen för en underordnad ställning i förhållande till detta universitet”. [31]

75. Som det anges i punkt 64 ovan är nyckelfrågan i förevarande sammanhang huruvida företrädandet kan hindras av de skyldigheter som binder företrädaren på grund av särskilda kopplingar till den företrädda parten, såsom de skyldigheter som grundas på ett anställningsavtal. I den mån skyldigheten att vara oberoende innebär en skyldighet att vägra att följa instruktioner när sådana instruktioner strider mot etiska skyldigheter, kan ett effektivt utövande av detta oberoende hindras av skyldigheten att utföra företrädandet på ett visst sätt eller med ett specifikt innehåll, såsom det angetts av till exempel arbetsgivaren.

76. Av de argument som universitetet i Bremen anförde vid tribunalen och som det på nytt har anfört i överklagandet följer att universitetsläraren i fråga inte uppträdde i egenskap av en fast anställd advokat, det vill säga i egenskap av en medlem av dess juridiska avdelning, utan som någon vars ställning ger honom rätt att företräda parter och som beslutade att träda in i den rollen oberoende av sin ställning som universitetslärare. Av dessa argument följer också att företrädandet i fråga inte utfördes som en del av ett beroendeförhållande eller på annat sätt påverkades av företrädarens andra skyldigheter gentemot klaganden, utom de som följer av själva företrädandet.

2) Företrädarens personliga involvering i den fråga som rättstvisten gäller

77. Det andra skälet till att tribunalen i det överklagade beslutet konstaterade att företrädaren för universitetet i Bremen inte uppfyllde skyldigheten att vara oberoende var hans ställning som samordnare av och chef för projektet i fråga, i samband med vilket ”han är anförtrodd viktiga arbetsuppgifter”. [32] Tribunalen tillade också att universitetsläraren hade förberett och lämnat in den aktuella ansökan. Enligt tribunalen innebar detta att företrädaren hade ett direkt intresse i utgången av rättstvisten, vilket äventyrade hans förmåga att fullständigt oberoende och i rättvisans övergripande intresse tillhandahålla det rättsliga bistånd som klienten behövde. [33]

[31] Domen Uniwersytet Wrocławski, punkt 66.

[32] Det överklagade beslutet, punkt 25.

[33] Det överklagade beslutet, punkterna 25 och 26.

78. Genom dessa konstateranden tog tribunalen upp den aspekt av skyldigheten att vara oberoende som diskuteras i punkt 65 ovan och som rör den situationen att företrädaren underlåter att verkligen eftersträva den företrädda partens intressen och i stället faktiskt eftersträvar andra intressen, exempelvis sina egna.

79. Jag förstår att om talan om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet bifalls, kommer universitetet i Bremen att kunna genomföra vetenskapsprojektet i fråga och samtidigt kommer dess företrädare att kunna agera i det sammanhanget, bland annat som chef för forskningsgruppen. Utgången av talan om ogiltigförklaring avgör med andra ord huruvida universitetet i Bremen kommer att beviljas den sökta finansieringen, vilket i sin tur är av intresse för universitets företrädare i hans ställning som universitetslärare, eftersom det avgör huruvida han kommer att kunna fortsätta forskningsprojektet i fråga som chef för det.

80. Som klaganden själv har klargjort visar detta att företrädaren har ett intresse som sammanfaller med det intresse som eftersträvas av klaganden. Med detta sagt och i motsats till tribunalens konstaterande i det överklagade beslutet kan jag inte se hur ett sådant gemensamt intresse som följer av företrädarens involvering i projektet i fråga, i avsaknad av eventuella andra faktorer, kan leda till slutsatsen att företrädandet har en uppenbart negativ påverkan för universitetet i Bremen. Jag kan de facto inte se något i beskrivningen av företrädarens involvering i projektet i fråga som skulle visa att han genom att företräda universitetet i Bremen i realiteten eftersträvade sina egna eller andra intressen till nackdel för klaganden.

81. Jag utesluter inte som en princip att ett uppenbart gemensamt intresse i realiteten kan dölja ett grundläggande fel. Tribunalen anförde dock inget som styrkte ett sådant scenario, när den i punkt 26 i det överklagade beslutet konstaterade att kopplingen mellan företrädaren och klaganden hade en uppenbart negativ påverkan på företrädarens möjlighet att tillvarata klagandens intressen på bästa sätt.

3. Har klagandens berättigade förväntningar åsidosatts

82. Genom den tredje delen av den första grunden för överklagandet har universitetet i Bremen gjort gällande att dess företrädare bör tillåtas att genom ett undantag företräda universitetet, om domstolen skulle finna att skyldigheten att vara oberoende är tillämplig på honom (med, som jag förstår det, den konsekvensen att han inte kan företräda klaganden i förevarande mål). Universitetet i Bremen har förklarat att det bör kunna åberopa sina berättigade förväntningar som baseras på den tydliga ordalydelsen i artikel 19 sjunde stycket i domstolens stadga, av vilken det enligt klaganden följer att skyldigheten att vara oberoende såsom den har utvecklats i domstolens praxis inte gäller universitetslärare.

83. Jag anser att denna delgrund inte behöver behandlas närmare, med beaktande av mitt förslag ovan, av vilket det följer att även om skyldigheten att vara oberoende gäller universitetslärare som uppträder vid domstol i enlighet med artikel 19 sjunde stycket i domstolens stadga, innebär en korrekt tolkning av den att företrädaren i förevarande fall måste tillåtas att företräda klaganden.

84. För det fallet att domstolen skulle vara av en annan åsikt kommer jag emellertid att kortfattat och i andra hand förklara skälen till att överklagandet enligt min mening inte kan vinna bifall såvitt avser den tredje delen av den första grunden för överklagandet.

85. Som jag förstår det har klaganden genom den denna del begärt ett undantag från den ”sammanhängande retroaktiviteten” [34] av det avgörande som kommer att meddelas i detta mål eller med andra ord från den regel enligt vilken den tolkning av en unionsrättslig bestämmelse som domstolen gör (*in casu* artikel 19 sjunde stycket i domstolens stadga) innebär att ”den aktuella bestämmelsens innebörd och tillämpningsområde klargörs och förtydligas i erforderlig utsträckning, såsom den ska tolkas eller borde ha tolkats och tillämpats från och med sitt ikraftträdande”. [35] Genom den tredje delen av den första grunden för överklagandet har universitetet i Bremen med hänvisning till domstolens dom i målet Defrenne [36] nämligen gjort gällande att om tolkningen av artikel 19 sjunde stycket i domstolens stadga hindrar dess företrädare från att företräda det, är en sådan tolkning oväntad och ska således inte tillämpas på förevarande mål (utan i stället på framtida mål).

86. I detta sammanhang ska det påpekas att när unionsrätten tolkas inom ramen för förfaranden för förhandsavgörande har unionsdomstolarna i undantagsfall godtagit att begränsa rättsverkningarna i tiden av sitt avgörande, [37] när detta har krävts med hänsyn till rättssäkerheten och förutsatt att två villkor är uppfyllda: för det första måste den berörda personen ha handlat i god tro och för det andra skulle domstolens avgörande utan begränsningarna i tiden föranleda ”allvarliga störningar”. [38]

87. I detta sammanhang instämmer jag med REA i att klaganden inte har visat att finns en risk för att specifika störningar uppkommer, om artikel 19 sjunde stycket i domstolens stadga tolkas så, att den faktiskt hindrar att företrädaren i fråga företräder klaganden. [39] Universitetet i Bremen har endast anfört följande frågor: att talan inte har prövats i sak, skyldigheten att bära rättegångskostnaderna och en eventuell regresstalan som klaganden kan komma att väcka mot sin företrädare.

88. Under dessa omständigheter anser jag att överklagandet inte kan bifalla såvitt avser den tredje delen av den första grunden för överklagandet.

4. Slutsats om den första grunden för överklagandet

89. Mot bakgrund av det ovan anförda anser jag att tribunalen gjorde en felaktig tolkning av den skyldighet att vara oberoende som företrädare som uppträder inför unionsdomstolarna måste iaktta och därför gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning, när den slog fast att den ifrågavarande företrädarens ställning vid universitetet i Bremen och hans personliga involvering i den fråga som rättstvisten gällde uppenbart påverkade hans förmåga att företräda universitetet och tillvarata dess intressen. Överklagandet kan således bifallas såvitt avser den första grunden för överklagandet.

[34] Förslag till avgörande av generaladvokaten Bobek i målet Cussens m.fl. (C-251/16, EU:C:2017:648, punkt 35).

[35] Se, exempelvis, dom av den 22 november 2017, Cussens m.fl. (C-251/16, EU:C:2017:881, punkt 41 och där angiven rättspraxis).

[36] Dom av den 8 april 1976, Defrenne (43/75, EU:C:1976:56).

[37] Se, exempelvis, dom av den 8 april 1976, Defrenne (43/75, EU:C:1976:56, punkterna 72–75), dom av den 17 maj 1990, Barber (C-262/88, EU:C:1990:209, punkterna 44 och 45), eller dom av den 16 juli 1992, Legros m.fl. (C-163/90, EU:C:1992:326, punkterna 34–36).

[38] Se, exempelvis, dom av den 29 september 2015, Gmina Wrocław (C-276/14, EU:C:2015:635, punkt 45).

[39] Under dessa omständigheter anser jag inte att det är nödvändigt att gå in på en bedömning av frågan huruvida det kriterium som domstolen tillämpar i förfaranden för förhandsavgörande, som svar på begäranden om att begränsa verkningarna i tiden av sina domar, ska tillämpas i förevarande sammanhang.

B. Den andra grunden för överklagandet: De processuella konsekvenserna av underlåtenheten att uppfylla skyldigheten att vara oberoende

90. Genom den andra grunden för överklagandet, som har anförts i andra hand, har universitetet i Bremen gjort gällande att de processuella konsekvenser som tribunalen drog av konstaterandet att universitetets företrädare inte uppfyllde kraven på oberoende utgör ett åsidosättande av artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna. [40]

91. Jag anser att domstolen inte behöver pröva denna fråga, eftersom överklagandet, som jag har förklarat ovan, kan bifallas på den första grunden för överklagandet.

92. För fullständighetens skull kommer jag emellertid att förklara varför jag anser att universitetet i Bremen har rätt när det gör gällande att tribunalens konstaterande i det överklagade beslutet, avseende omöjligheten att utse en ny företrädare i stället för den inte ansågs uppfylla skyldigheten att vara oberoende, utgör ett åsidosättande av rätten att få sin sak prövad i domstol, vilken garanteras i artikel 47 första stycket i stadgan om de grundläggande rättigheterna.

93. Jag kommer härvid först att behandla det som enligt min mening utgör den huvudsakliga frågan i detta sammanhang, nämligen det automatiska avvisandet av talan (1). Därefter kommer jag att behandla den accessoriska frågan om den rättsliga grunden för att utse en ny advokat (2).

1. Det automatiska avvisandet av talan

94. Jag instämmer med REA i att de processuella reglerna inte innehåller någon bestämmelse om utseendet av en ny advokat när den ursprungligen utsedda advokaten inte uppfyller skyldigheten att vara oberoende.

95. Att de processuella reglerna inte innehåller någon sådan bestämmelse innebär emellertid inte att det automatiskt skulle strida mot dessa regler att klaganden ges möjlighet att byta ut en företrädare som inte uppfyller skyldigheten att vara oberoende. Det som i vart fall måste bedömas i förevarande fall är de argument som har anförts av universitetet i Bremen avseende att den tolkning av tribunalens rättegångsregler som gjordes i det överklagade beslutet innebar ett åsidosättande av klagandens rätt att få sin sak prövad i domstol.

96. I detta sammanhang ska det inledningsvis påpekas att skyldigheten att företrädas av en oberoende företrädare utgör en sakprövningsförutsättning och därför likaledes en begränsning av rätten att få sin sak prövad i domstol.

[40] Universitetet i Bremen har också åberopat att artikel 6.1 i Europakonventionen har åsidosatts. Som domstolen upprepade gånger har slagit fast utgör sistnämnda instrument inte något rättsligt instrument som formellt har införlivats i unionsrätten, så länge som unionen inte har anslutit sig till denna konvention. Den rättsliga prövningen av det överklagade beslutet måste därför utföras mot bakgrund av artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna. Vederbörlig hänsyn ska dock tas till artikel 6.1 i Europakonventionen (och även artikel 13 i Europakonventionen) samt Europadomstolens praxis avseende dessa bestämmelser, och detta enligt artikel 52.3 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, där det anges att i den mån rättigheter som omfattas av stadgan om de grundläggande rättigheterna motsvarar sådana som garanteras av Europakonventionen ska de ha samma innebörd och räckvidd som i Europakonventionen, eller också en mer långtgående sådan.

97. Jag instämmer förvisso med tribunalen i att som en princip ”är rätten att få sin sak prövad i domstol inte en absolut rättighet”. [41] En begränsning av denna rättighet kan emellertid godtas endast om den är förenlig med de villkor som fastställs i artikel 52.1 i stadgan om de grundläggande rättigheterna.

98. Enligt den första meningen i den bestämmelsen ska varje begränsning i utövandet av de rättigheter och friheter som erkänns i stadgan om de grundläggande rättigheterna vara föreskriven i lag och förenlig med det väsentliga innehållet i dessa rättigheter och friheter. I den andra meningen i samma bestämmelse föreskrivs att begränsningar i dessa rättigheter och friheter får, med beaktande av proportionalitetsprincipen, endast göras om de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av Europeiska unionen eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter.

99. Eftersom dessa fyra villkor är kumulativt tillämpliga anser jag att det i förevarande fall räcker att fokusera bedömningen på förekomsten av mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av Europeiska unionen och iakttagandet av proportionalitetsprincipen.

100. Av domen Uniwersytet Wrocławski följer att skyldigheten för icke privilegierade sökande att låta sig företrädas har två syften, nämligen att säkerställa en god rättskipning och ”framför allt” att på bästa sätt skydda och tillvarata sökandens intressen. [42] Även om domstolen gjorde detta konstaterande med avseende på det företrädande genom advokat som avses i artikel 19 tredje stycket i domstolens stadga ser jag inget principskäl till att samma syften inte också skulle gälla i samband med företrädande som tillhandahålls av en universitetslärare i enlighet med sjunde stycket i samma bestämmelse. Skälet till detta är att båda typerna av företrädande säkerställer och faktiskt möjliggör rätten för icke privilegierade parter att få sin sak prövad i unionsdomstolarna. Universitetslärares ställning har dessutom likställts med ställningen för advokater, som jag redan har påpekat ovan. [43]

101. Syftena med god rättskipning liksom skyddet för sökandens intressen kan i vissa situationer kräva att en viss företrädare inte uppträder (eller upphör att uppträda) som företrädare inför domstol, om han eller hon av något skäl är i en sådan ställning att han eller hon inte kan hantera ett mål på ett lämpligt sätt eller inte verkligen förmår försvara den företrädda partens intressen på bästa sätt.

102. Dessa syften kan således faktiskt kräva att en talan avvisas, även om en sådan konsekvens skulle hindra att samma mål någonsin prövas igen, eftersom det blir omöjligt att väcka en ny talan på grund av de frister inom vilka en talan om ogiltigförklaring måste väckas. Detta kan särskilt vara fallet när den företrädda parten motsätter sig eller bortser från unionsdomstolarnas instruktion att utse en annan företrädare, vilket således avsevärt fördröjer eller faktiskt hindrar förfarandets gång, under omständigheter där den ursprungliga företrädaren uppenbart har underlåtit att verkligen försvara den företrädda partens intressen. I den mån skyldigheten att låta sig företrädas utgör en sakprövningsförutsättning, när talan väcks av icke privilegierade sökande, utgör ett fastställande av att talan inte kan tas upp till prövning de facto en logisk konsekvens av underlåtenheten att iaktta denna skyldighet.

[41] Det överklagade beslutet, punkt 35. Även Europadomstolen har upprepade gånger uttalat sig på liknande sätt. Se, exempelvis, Europadomstolen, 11 februari 2014, Maširević mot Serbien, CE:ECHR:2014:0211JUD003067108, punkt 46 och där angiven rättspraxis.

[42] Domen Uniwersytet Wrocławski, punkt 62.

[43] Se punkterna 58–60 ovan.

103. Med detta sagt anser jag att även om ett fastställande av att en talan inte kan tas upp till prövning kan vara ett lämpligt sätt att hantera situationer där en god rättskipning eller skyddet av klagandens intressen hotas, går ett resultat i form av ett *automatiskt* fastställande av att talan ska avvisas utöver vad som är nödvändigt för att uppnå dessa båda mål.

104. Den omständigheten att det i detta sammanhang existerar mindre tvingande metoder bekräftas av möjligheten att i enlighet med artikel 55.3 i tribunalens rättegångsregler utse en ny företrädare när tribunalen beslutar om avstängning av den utsedda företrädaren, eftersom den anser att företrädarens uppträdande är ”oförenligt med tribunalens värdighet eller med kraven på god rättskipning” i artikel 55.1 i rättegångsreglerna. Enligt artikel 55.3 i rättegångsreglerna ska förfarandet i en sådan situation skjutas upp så att den rättegångsdeltagare som berörs ges möjlighet att utse en annan företrädare. Regeln i fråga möjliggör således skydd av förutsättningarna för skipande av rättvisa, genom avstängning av en företrädare som genom sitt uppträdande undergräver dessa förutsättningar, medan möjligheten att målet kan prövas upprätthålls, förutom om klaganden underlåter att utse en annan företrädare.

105. Mot bakgrund av ovanstående bedömning anser jag att universitetet i Bremen har rätt i att ett *automatiskt* fastställande av att dess talan skulle avvisas – som en konsekvens av att dess företrädare inte uppfyllde skyldigheten att vara oberoende – utgör en oproportionerlig begränsning av dess rätt att få sin sak prövad i domstol. Det går utöver vad som är nödvändigt, eftersom syftena att säkerställa en god rättskipning och skydda universitetets intressen kan uppnås med mindre tvingande metoder, om universitetet ges möjlighet att utse en annan advokat.

2. (Icke-)frågan om avsaknaden av en uttrycklig processuell grund som gör det möjligt att utse en ny företrädare

106. I punkt 40 i det överklagade beslutet hänvisade tribunalen till artikel 21 andra stycket i domstolens stadga och artikel 51.4 i sina rättegångsregler till stöd för konstaterandet att det i dess rättegångsregler inte föreskrivs någon möjlighet att utse en ny företrädare, i motsats till den öppna möjlighet som föreskrivs i ovannämnda bestämmelser att rätta till en underlåtenhet att inge vissa handlingar.

107. Klaganden har bestritt detta konstaterande och har därvid hänvisat till förslaget till avgörande i målet Uniwersytet Wrocławski, i vilket generaladvokaten Bobek analogt hänvisade till artikel 51.4 i tribunalens rättegångsregler och även till artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna till stöd för sitt argument att sökanden bör ges möjlighet att byta ut en advokat som har funnits inte uppfylla skyldigheten att vara oberoende. [44]

108. I sin svarsskrivelse har REA hävdat att artikel 51 i tribunalens rättegångsregler endast avser den situationen att det inte har ingetts någon handling som styrker att advokaten är medlem i respektive advokatsamfund eller inte har rätt att företräda. REA anser att den tolkning som anfördes av generaladvokaten Bobek strider mot ordalydelsen i denna artikel och skulle kräva en lagändring som ligger utanför tribunalens behörighet.

109. Det ska påpekas att avsaknaden av en uttrycklig regel, i vilken det föreskrivs att en ny advokat kan utses i en situation där den ursprungliga advokaten inte uppfyller skyldigheten att vara oberoende, måste sättas i sitt rätta normativa sammanhang. Skyldigheten att vara oberoende har utvecklats i rättspraxis. Det är således inte särskilt överraskande att upphovsmännen till

[44] Förslag till avgörande i målet Uniwersytet Wrocławski, punkterna 151–157.

domstolens stadga och tribunalens rättegångsregler inte infogade en bestämmelse som specifikt reglerar huruvida det är möjligt eller omöjligt att rätta till en underlåtenhet att uppfylla denna skyldighet. Under dessa omständigheter är argumentet att tribunalens rättegångsregler inte innehåller någon bestämmelse om detta, vilket har anförts som förklaring till att det helt enkelt inte finns något annat alternativ än att fastställa att talan inte kan tas upp till prövning, knappast övertygande.

110. Eftersom den skyldighet att vara oberoende som åligger en ”advokat” vore det idealiskt om svaret på vilka konsekvenserna som ska dras av underlåtenhet att uppfylla denna skyldighet kunde ges i enlighet med de villkor som anges i artikel 254.5 FEUF. I detta hänseende instämmer jag med REA.

111. Det ska påpekas att domstolen tidigare har fastställt tribunalens beslut att inte ge en icke privilegierad sökande möjlighet att utse en ny advokat, när den ursprungligen utsedda advokaten konstaterades ha brutit mot skyldigheten att vara oberoende.[45] Den bedömningen gjordes dock mot bakgrund av artikel 44 i tribunalens rättegångsregler, i deras då gällande lydelse, vilken i princip motsvarade artikel 51 i de nu gällande rättegångsreglerna. Inom ramen för förevarande överklagande har domstolen däremot anmodats att pröva denna fråga specifikt mot bakgrund av verkningarna av artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna.

112. Med beaktande av dessa verkningar har jag i punkterna 94–105 ovan dragit slutsatsen att ett automatiskt fastställande av att en talan ska avvisas på grund av att företrädaren inte uppfyller skyldigheten att vara oberoende utgör en oproportionerlig begränsning av rätten att få sin sak prövad i domstol. Följaktligen, och eftersom de processuella reglerna ska tolkas i överensstämmelse med artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, anser jag att en icke privilegierad sökande vars företrädare anses inte uppfylla skyldigheten att vara oberoende måste tillåtas att utse en annan företrädare.

113. Härvid skulle artikel 55.3 i tribunalens rättegångsregler kunna erbjuda en lämplig lösning. Som det har påpekats ovan reglerar denna bestämmelse, jämförd med artikel 55.1 i samma rättegångsregler, bland annat situationer där en företrädare har underlåtit att iaktta ”kraven på god rättskipning”. En företrädares beslut att företräda en part i en situation där företrädandet uppenbart kan ha en negativ påverkan på den företrädda parten kan anses vara ett exempel på sådan underlåtenhet, i den mån som företrädaren i båda scenarierna har underlåtit att uppfylla vissa yrkesnormer.

114. I syfte att säkerställa att icke privilegierade sökande faktiskt åtnjuter rätten att få sin sak prövad i domstol föreslår jag att tribunalen, fram till dess att en uttrycklig rättslig grund har fastställts i detta syfte, stöder sig på artikel 55.3 i sina rättegångsregler i syfte att ge icke privilegierade sökande en möjlighet att utse en ny företrädare, om det konstateras att den ursprungligen utsedda företrädaren inte uppfyller skyldigheten att vara oberoende.

115. Slutligen och som det också tidigare har påpekats[46] innebär ett byte av företrädare inte att den berörda parten har rätt att inkomma med nya inlagor i målet. Bytet av företrädare innebär att den nya företrädaren tar över ärendet i det tillstånd som det lämnades av den tidigare företrädaren och att var och en av dem tar ansvar för sina respektive prestationer.

[45] Beslut av den 5 september 2013, ClientEarth/rådet (C-573/11 P, ej publicerat, EU:C:2013:564, punkt 23).

[46] Förslag till avgörande i målet Uniwersytet Wrocławski, punkt 158.

3. Slutsats om den andra grunden för överklagandet

116. Mot bakgrund av det ovan anförda anser jag att tribunalen åsidosatte klagandens rätt att få sin sak prövad i domstol, vilken fastställs i artikel 47 första stycket i stadgan om de grundläggande rättigheterna, när den, efter att ha konstaterat att sökandens ursprungliga företrädare inte uppfyllde skyldigheten att vara oberoende, fastslog att dess rättegångsregler inte gav sökanden möjlighet att utse en ny företrädare. Överklagandet kan således bifallas såvitt avser den andra grunden för överklagandet.

VI. Konsekvens av slutsatsen om överklagandet

117. Enligt artikel 61 första stycket i domstolens stadga ska domstolen upphäva tribunalens avgörande, om överklagandet är välgrundat, och ska själv slutligt avgöra målet, om detta är färdigt för avgörande, eller återförvisa målet till tribunalen för avgörande.

118. I förevarande mål har tribunalen inte meddelat något avgörande i saken. Det är därför lämpligt att återförvisa målet till tribunalen.

VII. Rättegångskostnader

119. Eftersom jag föreslår att målet ska återförvisas till tribunalen, bör domstolen låta beslutet om parternas rättegångskostnader för överklagandeförfarandet anstå i enlighet med artikel 137 i domstolens rättegångsregler, vilken enligt artikel 184.1 i samma rättegångsregler är tillämplig på överklagandeförfaranden.

VIII. Förslag till avgörande

120. Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen ska

– upphäva det beslut som Europeiska unionens tribunal meddelade den 16 december 2020, Universität Bremen/REA (T-660/19, ej publicerat, EU:T:2020:633),

– återförvisa målet T-660/19 till tribunalen, och

– låta frågan om rättegångskostnader anstå.